

Posudek rigorózní práce

Adam Ander: Současná maďarská menšina na Slovensku a slovenská v Maďarsku. Praha 2013. 86 s.

Rigorózní práce Adama Andera navazuje na jeho předchozí výborné práce (bakalářská a diplomová) věnované tomuto tématu. Nahlíží postavení maďarské menšiny na Slovensku a slovenské menšiny v Maďarsku ze zorného úhlu mezinárodních modelů ochrany národnostních menšin, zkoumá, jak jim odpovídají slovenský, respektive maďarský model při praktické realizaci a analyzuje a srovnává jejich charakteristické rysy.

Práce je členěna na klasický úvod, v němž autor vymezuje cíl práce a způsob, kterým hodlá postupovat a odkazuje na podstatnou literaturu a prameny, z nichž vycházel, závěr, shrnující výsledky, k nimž autor došel a čtyři hlavní kapitoly, první dvě teoretické, druhé dvě, představující těžiště celé práce, analyticko-komparativní. Na závěr každé kapitoly je připojeno výstižné krátké shrnutí. Připojen je úctyhodný seznam použitých pramenů a literatury, rozčleněný na dokumenty, statistické údaje, monografie, sborníky, odborné články a elektronické zdroje.

Úvodní dvě kapitoly jsou věnovány teoretickým problémům, které se týkají menšinové problematiky. V první kapitole podává autor stručný a výstižný přehled výkladu definic základních pojmů, a to jak v teoretických pracích, tak ve výkladech Rady Evropy, respektive mezinárodního práva. Postihuje mnohost a nejasnost těchto definic. Ve druhé kapitole pak analyzuje přístup státu k menšinám. Shrnuje menšinová práva a možná státoprávní řešení z hlediska národnostních menšin, od negativního přístupu státu k menšinám, až po autonomii a federaci. Jasně definuje individuální a kolektivní práva v menšinových modelech a charakteristické rysy autonomie. Dochází k názoru, že mezinárodní právo zaostává v kodifikaci za požadavky současnosti. Vyšší formy menšinových práv podle něj nejsou v mezinárodním právu zakotveny vůbec kvůli neshodám mezi jednotlivými státy. Autor soudí, že kodifikace vyšší formy menšinových práv by mohla přispět ke zvýšení ochoty jednotlivých států poskytovat menšinám například autonomii.

Třetí kapitola se podrobně zabývá slovenským menšinovým modelem. Autor neopomněl úvodem zmínit historii maďarského osídlení na Slovensku, aby poté na základě rozboru tohoto modelu analyzoval právní postavení tamních národnostních menšin, především nejpočetnější menšiny maďarské. Konstatuje, že na Slovensku se za uplynulá léta jeho samostatné existence nevyvinul žádný ucelený menšinový systém, že neexistuje jednotící obecný předpis uceleně definující právní postavení menšin. Podává přehled vývoje menšinových práv na Slovensku od roku 1993 a dochází k závěru, že na Slovensku je uplatňován menšinový model náchylný ke změnám v důsledku rozložení politických sil. Uvádí, jak se postavením menšin zabývají mezinárodní smlouvy (Rámcová úmluva na ochranu národnostních menšin, Evropská charta regionálních nebo menšinových jazyků) a jak je postavení menšin zakotveno v Ústavě SR a v bilaterálních smlouvách s Maďarskem. Zvláštní pozornost věnuje jazykovému zákonodárství a územnímu členění z hlediska uplatňování menšinových práv. V závěrečném shrnutí uvádí, že legislativní zásahy státu do menšinových práv jsou často až zbytečně extenzivní a rozhodně nepřispívají k integraci maďarské menšiny do společnosti. Vyjadřuje přesvědčení, že: „Neustálým zdůrazňováním loajality menšin ke státu se menšiny loajálními nestanou. Navíc z právního hlediska nemůže být loajalitou ke státu nic jiného než dodržování jeho zákonů a plnění občanských povinností. Argument loajality je tak používán jen jako omluva pro omezování a utlačování menšin.“ (s. 44.)

Čtvrtá kapitola je věnována analýze maďarského menšinového modelu. Autor soudí, že maďarský menšinový model je podmíněn a ovlivněn existencí maďarských menšin v okolních státech. Podobně jako u slovenského menšinového modelu rozebírá, jak jsou menšinová práva garantována jednak maďarskou ústavou, jednak na základě mezinárodních smluv a bilaterálních smluv se Slovenskem. Konstatuje, že navzdory možnosti současné vlády Viktora Orbána změnit vzhledem k její dvoutřetinové většině v parlamentu jakýkoli zákon, není v menšinovém zákonodárství očekáván žádný zvrat. Podrobně analyzuje tzv. národnostní zákon z roku 1993. Uvádí, jak je v něm definována menšina, jak systém menšinové samosprávy v praxi funguje, jakým způsobem je menšinová samospráva volena a upozorňuje i na zneužívání tohoto systému, tzv. etno-korupci. Pozornost věnuje menšinovému školství, ochraně menšinové kultury a jazykovým právům menšin. V závěrečném shrnutí konstatuje, že maďarský menšinový systém spočívá v menšinových samosprávách, které jsou nositelkami kolektivních práv v oblasti kultury a školství, a vychází z personální autonomie, upozorňuje však na zásadní problém financování systému.

V závěrečné kapitole autor na základě svých předchozích analýz oba menšinové modely porovnává, předkládá svoje vlastní kritické zhodnocení obou systémů a uvádí prognózy jejich dalšího možného vývoje.

Práce je výborně logicky strukturována, její jednotlivé části jsou vyvážené. Autor si zodpověděl otázky, které si v úvodu kladl a jasným, pregnantním vyjadřováním postihl podstatu problému. Za velmi cenný přínos této rigorózní práce považuji výstižné shrnutí menšinového problému jak v teoretické rovině, tak v rovině praktické realizace menšinových práv, stejně jako i autorovy vlastní názory a vývody a kritický pohled. Práce svou úrovní jak po obsahové, tak po formální stránce ve všech ohledech splňuje kritéria rigorózní práce.

Praha, 18. března 2013

Eva Irmanová